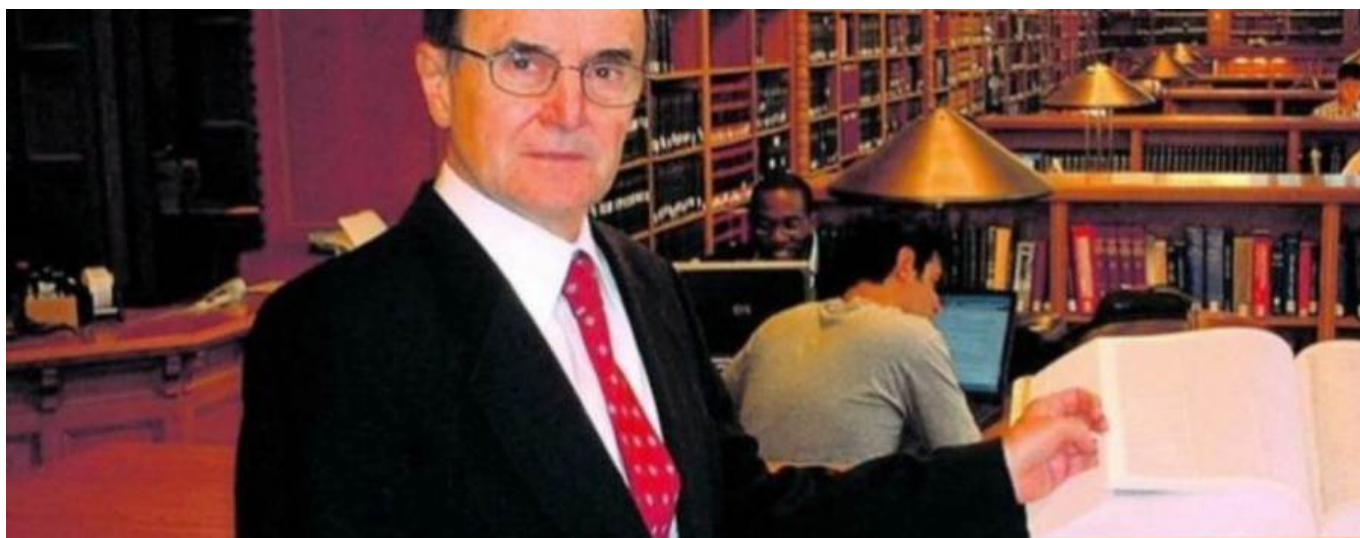

Damaškina “Domovina” je izvrсна memoarska knjiga

Ova knjiga, koju je teško ispustiti iz ruku kad ju jednom otvorite i počnete čitati, daje sliku postojanoga cjelovitog stila života, vertikale filozofije života i etičkih pogleda znanstvenika, ali i istodobno i sliku senzibilnoga čovjeka sa suzama u oku koje se mogu naslutiti u opisu njegovih unutarnjih i inih stanja, slutnji, kad razmišlja o patnjama i odlascima njemu onih najbližih.

Damaška se s dosta gorčine osvrnuo i na aljkavost u radu Milanovićeve ministra pravosuđa Orsata Miljanića, vezano za tužbu za genocid protiv Srbije, ali i njegovu veliku brigu kada je trebalo razmatrati njemačku tužbu vezanu za slučaj Perković i Mustač! Na kraju je dao ostavku na funkciju voditelja tima u tužbi Hrvatske protiv Srbije za genocid, a ministarka Pusić obmanula javnost da je smijenjen.

Domovina je naslov memoarske knjige Mirjana Damaške, bivšega profesora kaznenog i komparativnog prava sa Sveučilišta u Zagrebu, Philadelphiji i na Sveučilištu Yale, gdje je na kraju svoje impresivne sveučilišne karijere zadobio i počasni naslov tzv. *Sterling profesora*, znanstvenika najprestižnijeg ranga u njegovoj profesorsko-pravničkoj disciplini, dakle na jednome od najprestižnijeg američkih i planetarnih sveučilišta Yale u New Havenu.

Zapis koji se ovih dana pojavio pred nama kao memoarska knjiga prepun je intelektualne svježine, literarne snage, pregrštima fakta povijesnih interesa, brojnih i zanimljivih unutarnjih iznenađujućih pouka i poruka... Knjiga je objavljena u izdanju zagrebačke Školske knjige i sigurno će ostati u sjećanju svakoga onog koji se uputi na njeno čitanje. Kada ju jednom otvorite, ne možete ju lagano zatvoriti prije nego dovršite čitanje. *Domovina*, osim po naslovu, ima i inspirativnu dinamiku teksta i tema, prije svega zato, jer je pisana iznimno zanimljivim i preciznim stilom koji se izdiže iznad svih uvriježenih žanrova u memoaristici kod nas u Hrvatskoj, a koji ponekad znaju postati toliko dosadni u taksativnim egocentričnostima njihovih autora, da ih zaboravite danom čitanja.

Ovdje je doista riječ o jednome iznimnome, iskrenome, a mora se priznati, i prilično hrabrome stavljanju na javnu scenu Damškinoga ponajprije profesionalnoga pravničkog, profesorskog *backgrounda*, njegovih domoljubnih i etičkih dvojba, njegovih najtananijih intimnih i ljudski kušnja i boli. U ovoj knjizi permanentno nalazimo na pitanja postavljena na emotivan i logičan način, etičko-spiritualne dvojbe, vjeru, njegova intimna poimanja bračnog zajedništva, razmišljanja o izbjeglištvu iz domovine, životu i reminiscencijama o životu u različitim društveno socijalnim sustavima i kontinentima, o putovanjima, pa na koncu i na samu imanentnost kraja, smrti...

Njegova intimna istina bez kompleksa je stavljena na kušnju svjetlosti dana, autor ju je stavio na vidikovac naših radoznalosti upečatljivim jednostavnim rečenicama koje se nižu u jednu zanimljivu životnu priču. Prelazeći od teme na temu, zanemarujući uobičajenu striktnu kronologiju, ilustrirajući ih primjerima, susretima, putovanjima, stavovima, one u zajedništvu izabranih fragmenata daju sliku postojanoga cjelovitog stila života, vertikalne filozofije života i etičkih pogleda znanstvenika, ali i istodobno odaju senzibilnoga čovjeka sa suzama u oku, koje se mogu naslutiti u opisu njegovih unutarnjih i inih stanja, slutnji, kad razmišlja o patnjama i *odlascima* njemu onih najbližih.

Žužulov predgovor i Letičin pogovor

Knjiga je zanimljiva i poučna u još jednome važnom elementu, u žanru memoaristike, s ukupno samo 276 stranica, u što su uključene i za njega signifikativne brojne slikovne ilustracije, zanimljiv predgovor izdavača Ante Žužula, koji ističe na kraju uvoda da je Damaška «mijenjao domove, ali ne i domovinu», što je dio njegove želje o tragu koji želi ostaviti u razgovoru sa Ivanom

Supekom, a isto tako podulji izvrstan pogovor Slavena Letice, koji ga intelektualno precizira, koji ističe da «...Damaška nije tipičan kaznenopravni znanstvenik, nego i pravi filozof prava kojem je vrlo bliska egzistencijalna filozofija, filozofija i sociologija morala, pa i moralna teologija».

Na samome kraju knjiga sadrži i bilješke o autoru i potanku bibliografiju prof. Damaške. Autor se kao katolik praktikant u pisanju, očito, vodio i bio inspiriran teološkim principom *manje je više* Svetoga Tome Asiškoga, ili kako bi to Mies van der Rohe znao upridjeviti uz svoj arhitektonski jezik minimalizma *less is more*. Sadržajnim i upečatljivim načinom ispričao je svoje prijepore, ideje, razmišljanja i sam život, i to jasnim stilskim pismom, autentičnim stilom, na malo stranica, za razliku od sve vidljivijih tendencija domaćih skribomana, kojekakvih *Sova* i *sovića* koji na tisućama stranica bjelodano dokazuju da zaista nemaju ništa za reći, već da kriju svoju pravu prirodu, sramotu, troše i nepotrebno goleme količine papira i uništavaju i bio-masu naših šumskih krajobraza, *Sova* i *sovića* pogubnih za našu biološku, a isto tako i nacionalnu i političku opstojnost!

Mirjan Damaška je rođen u Brežicama u Sloveniji 1931. godine od roditelja Hrvata koji su uzeli u zakup ljekarnu u tom mjestu, a zatim nastavlja živjeti u Ljubljani gdje otac radi kao kraljevski ljekarski inspektor, gdje zapčinje osnovno školovanje sve do 1940, kada se obitelj vraća u Zagreb, gdje Damaška dovršava svoje osnovne, srednje i sveučilišne studije. U žiži Drugoga svjetskog rata, od 1943. godine počinje voditi i svoj dnevnik, njegove *Annales maximi* iz čijih reminiscencija i redaka izlaze i faktički neka od sjećanja i potkrjepe ove izuzetne knjige.

Već u ranoj mladosti javlja se njegov gotovo opsesivni osjećaj spram slikarstva, umjetnosti, osjećajući pritom, kako to zamišlja Karl Kraus, *da je umjetnost sinteza svjetlosti* ! Uzimajući satove kod značajnih slikara poput Mujadžića, Šulentića, Režeka, i grafičara Vaića u nakani da postane umjetnik, arhitekt... Ali nesuđeni arhitekt poslije pada na prijemnome ispitu upisuje studij prava i postaje najbolji student i diplomirani pravnik u 1955. godini. Nadopunjujući svoj edukacijski ciklus u inozemstvu, u Luxembourgu, Salzbourgu, Philadelphiji, Damaška se svojim stručnim sposobnostima doseže do mjesta profesora i dekana Pravnog fakulteta u Zagrebu 1971.godine zahvalivši prije svega svome temeljitom znanstvenom radu, a ne zavirujući nikada u komitetske i komunističke partijske urede, ili, ne daj Bože, u njihovo članstvo!

Jedinica Aleksandru Miši Brozu na ispitu

Damaška je u tome slijedio čitavu plejadu sjajnih profesora zagrebačkog Pravnog fakulteta poput profesora Stanka Franka, Vladimira Bajera, Jurja Andrassyja, Rudolfa Bićanića, Vladimira Iblera... koji su ostavili znakovit trag ne samo u našim pravnim znanostima već i u međunarodnoj pravnoj teoriji i praksi. Kroz ovu knjigu autor pokazuje u kojoj mjeri su kadroviranja na sveučilištu kontrolirana od komunističkog režima, čak i na asistentskim mjestima na fakultetima morao se dobiti *aval* najvažnijih perjanica komunističkog režima, poput Vladimira Bakarića, policajca ili pak maglovitog Oznaša Josipa Manolića...

U duhu dvojba koji je imao spram tog režima javljale su se i pesimističke Damaškine vizije, usporedbe s okruženjem i vanjskim svijetom koji je upoznao tijekom svojih izbjivanja i koji je posjećivao u odnosu na tadašnji prostor Jugoslavije. Kroz slikovite anegdote susrećemo i Damaškine otklone, strepnje spram represivnoga odnosa vlasti prema hrvatskim domoljubnim sveučilištarcima. Doznajemo nešto više pikanterija kroz anegdote o Smiljku Sokolu i njegovim porukama "*drug Sokol je naredio*" rigidnom aparatčiku režima, šefu Partije na Pravnom fakultetu u Zagrebu, a dvadesetak godina kasnije i jednome od pisaca novog hrvatskog Ustava, doznajemo o suprotstavljanju dolaska Mike Tripala za predavača na Fakultetu u doba kada je bio svemoćnik tadašnjeg režima, doznajemo i o *jedinici* u indeksu pretencioznome Titovom sinu Aleksandru Miši Brozu koji je blefirao poznavanje ispitne materije nesuvislim rječitostima, ali davao netočne odgovore, koji nisu nalazili prođu kod ozbiljnog znanstvenika koji je postao hit na Pravnome fakultetu '70-ih godina pa i na cijelom zagrebačkom sveučilištu.

Znakovit je susret u sudnici s Miroslavom Krležom kojem recitira stihove iz *Perice Kerempuha* pa mu kao sudski pripravnik iz respekta ostavlja slobodu da sam izdiktira svoj iskaz u sudski zapisnik. Pruža Krleži da potpiše zapisnik perom iz sudske pisarnice, a potom s očevim nalivperom *Mont Blanc*, ali oba ne ostavljaju traga na papiru pa Krleža slavodobitno vadi iz svoga džepa običnu olovku i potpisuje iskaz, čime i sam dokument postaje pravno neupotrebljiv!

Život i slava u Americi

Pred kraj 1971. godine kad su u Hrvatskoj zavladała olovna vremena, odnosno uhićenja *proljećara*, Damaška dobiva poziv za profesuru na sveučilištu u

Philadelphiji. Odlazi tijekom uhićenja i pravo-političkog terora nad sudionicima *hrvatskog proljeća*, svjestan da napušta zagorske brežuljke ili, kako sam parafrazira francusku uzrečicu "*Partir, c'est mourir un peu...*",¹ *otputovati, pomalo je umrijeti*.

Prilagodba novom ambijentu, uza sve poteškoće koje počinju u ambijentalnome i konceptualnom američkom liberalizmu, komercijalizacija svih vidova života pa i samih profesija u svijetu u koji je došao i usporedbe sa agresivnošću države koja se miješa u sve grane društvenoga i socijalnog života, država koju je napustio, dali su mu mogućnost da se u četiri godine privikne, udomaći i stekne stručnu i profesorsku reputaciju, a zatim i pozive za profesuru na najelitnijim sveučilištima Amerike Harvardu, Yaleu i Berkleyju...

Odlučuje se na stalni angažman na Yaleu, sveučilištu koje tih godina dominira američkom sveučilišnom pravnom scenom, a kao predstavnik Yalea na interfakultetskim konferencijama pravnih fakulteta postaje poznat u američkim pravnim krugovima i ostalih sveučilišta. Kupuje kuću u New Havenu, dobiva američko državljanstvo, putuje Amerikom od Floride do Novog Meksika ili do skijaških terena u Vermontu, češćim veekendima provedenih u bračnoj idili u New Yorku. Bračni par Damaška dolazi bar jednom ljeti u Hrvatsku, ali i odlazi na stručna putovanja po svijetu, u prvom redu po Europi gdje se reputacija ovog profesora prava vidno proširila. Slijedio je pozive na suradnju na najprestižnijim sveučilištima staroga kontinenta.

Zasigurno jedan od najvažnijih dijelova knjige je posvećen raspadu Jugoslavije i Domovinskome ratu. Predsjednik Tuđman ga posjećuje na Yaleu i daje mu u zadaću da napravi pod njegovom stručnom ekspertizom i sveučilišta Yale recenziju *Nacrta Ugovora o Jugoslavenskoj konfederaciji* koje je pisalo dvadesetak stručnjaka pod vodstvom prof. Vladimira Đure Dogana ali bez povratnih informaciju u vremenima koja su takva, da nema previše kurtoazije, za one vične lijepim i dobrim manirama.

Jugoslavenski brak treba rastavu

Kad je Hrvatska proglasila nezavisnost, 25. lipnja 1991., dva dana kasnije srpski pravnik Srđa Popović traži jedinstvo Jugoslavije u *New York Timesu*, očito smjerajući na situaciju stvaranja prostora za buduću intervenciju JNA koja je imala de facto potporu u Americi, dok mu u istom *New York Timesu* Mirjan

Damaška replicira odgovorom koji dan kasnije, točnije 10. srpnja 1991., s porukom Americi da „jugoslavenskom braku treba rastava“, ali isto tako, da zapadne zemlje „trebaju prestati podržavati taj loši brak“, usporedivši to zamišljenim zajedništvom na imaginarnome primjeru jedinstva Sirije, Libanona i Izraela, kao jednoj državi, a što svakom politički zreloom analitičaru postaje evidentno kao nemoguća država, misija ili mogućnost.

Kako su se ratni sukobi u Hrvatskoj rasplamsavali, tako i ideja o konfederaciji u Damaškinim razmišljanjima nestaje već u kolovozu 1991. godine. Postaje razvidno da je bilo kakvo zajedništvo stvar prošlosti, u vrijeme dok su srpsko-crnogorske horde sijale teror po hrvatskim prostorima. To je doba u kojem je i domovina u sudbonosnim trenutcima i Damaška se uključuje u aktivnosti pomoći domovini koje su i njega „nagnale da iziđe iz puževe kućice akademske izoliranosti“, kako on to sam kaže. Njegova pomoć domovini u haškim procesima je benevolentna, besplatna, ili sa minimalnim honorarima, a bio je i član Savjeta VRH za suradnju sa Haškim sudom za obranu generala Gotovine, Markača i Čermaka... Izrađuje, također, elaborat o obrani generala Blaškića, prije nego će ga braniti odvjetnici Hodak ili poslije Nobilo u zajednici sa američkim timom odvjetnika.

Damaška se osvrće u knjizi i na sav šlamperaj naših pravnih zastupnika u aferi vezanoj za Seusovo blago. Tekst ove knjige daje i neka znakovita objašnjenja s koliko se diletantizma, a ponekad i kontraverznoga gledanja, prilazilo problemu s haaškim tribunalom, a isto tako kako se hrvatska Vlada nije u dovoljnoj mjeri angažirala, poglavito u svezi s osudom šestorice hercegovačkih prvaka u Haagu, pa iz zbog same potreba da Hrvatska zaštiti svoje temeljne interese i implikacije koje su bile dijelom tih presuda.

Damaška se s dosta gorčine osvrnuo i na aljkavost u radu ministra pravosuđa Orsata Miljanića, vezano za tužbu o genocidu, gdje nije pokazivao nikakav interes, ali zato i njegovu veliku brigu, kada je trebalo razmatrati njemačku tužbu vezano za slučaj Perkovića i Mustača! Pa je na kraju razumljivo Damaškino pitanje je li „oguglao na kršenje kodeksa pristojnosti u odnosu hrvatskih čelnika“ prema njemu, što ga je i prisililo da ponudi ostavku na funkciju voditelja tima u tužbi Hrvatske protiv Srbije za genocid, iako je gospođa *ministarka* Vesna Pusić u novinama dala izjavu da je sa funkcije smijenjen!

Tjeskobe

Dirljivi su također osvrtni na njegovu životnu družicu, suprugu Mariju, koja kao zlatna nit povezuje sve dijelove knjige, kojoj se pri kraju života otkrili simptomi Alzheimerove bolesti, konstatirajući danomice degradacije njenog stanja i njegovim urušenim nadama, da će dočekati zajedno duboku starost, kao da nam na kraju želi reći, pritisnut svim tjeskobama života: *Ecce homo!*

Te silazne putanje na osobnom, privatnom planu su na neki način nadomještale sve značajnija priznanja na profesionalnom planu, kroz nagrade, publikacije i priznanja znakovitih međunarodnih institucija i sveučilišta, gdje je ovaj znanstvenik ostavio ne samo ozbiljan trag već i jednu ozbiljnu brazdu, sa obje strane Atlantika, njegovim knjigama, njegovoj stvarnoj *djeci*, gradeći mostove razumijevanja, pravnih vizija.

Iz te brazde i na toj brazdi su pronikle brojne generacije vrsnih pravnih stručnjaka, pa sa pravom možemo revindicirati i reći kako je lijepo znati, da takova znanstvenika i stručnjaka imamo za sunarodnjake, čiji su korijeni pronikli na hrvatskom prostoru, a uz to, koji to na eksplicitan način revindiciraju i stavljaju na zavidnu visinu, na pijedestal Domovini i u *Domovini!*.

Domovina nam znakovitim, razgovijetnim načinom prenosi *recit* ovog profesora pravnih znanosti, koji nam predaje i definira izabrane parcele života u obilju anegdota sa svom nužnom ekonomijom riječi, vrstom svoje oralne i znanstvene patrimonije, koju prenosi poput starorimskih suverena na bijelu mramornu ploču, koja se memorira znakovitošću za buduće pokoljenja.

U Parizu, na dan svetog Nikole, 6.prosinca 2019.

Napisao: Ante Glibota

Izvor: **tjedno.hr**

